

A pénzhiány mint közös tényező¹

Boris Isakovičtyal és Ida Siljanovičtyal Magó Attila beszélget

Interjú az újvidéki Szerb Nemzeti Színház képviselőivel, Boris Isaković színésszel és rendezővel, valamint Ida Siljanovičtyal, a nemzetközi projektek vezetőjével a regionális és nemzetközi együttműködésekről és a jelenlegi színházi életről, ennek körülményeiről.

Magó Attila: Hogyan véleményezné a régió színházainak művészeti tevékenységét?

Boris Isaković: Véleményem szerint a művészeti projektek, ha úgy tesszük, az egész régióban, „incidensértékűek” lettek. Jelen vannak, de azt gondolom, hogy a színházi kultúra szempontjából nem valami termékeny időket élünk. Inkább csak túlélünk, várunk és remélünk. Ennek okai majdnem egyformák, ha nem is teljesen ugyanazok mindenhol. A színház is könnyed szórakoztatást biztosító intézménnyé vált, a néző pihenését szolgálja. Olyan közeg lett, ahol a közönség a mindennapi munka után megfélekedezhet a problémáiról, és ily módon lehet rábírní, hogy megvegye a jegyet. Félreértés ne essék, nem vagyok a könnyed szórakoztatás ellenzője, és megértem, hogy a színházaknak nehéz anyagi körülmények között kell dolgozniuk, ugyanakkor nem akarom elhinni, hogy a színház kizárólag egy olyan közeg, ahova az emberek azért látogatnak el, hogy ne kelljen gondolkodniuk, hogy elengedhessék magukat. Ami a régiót illeti, azt gondolom, hogy a mostani helyzet kialakulásához nagyban hozzájárult a hosszú elszigeteltség, az elszigetelődés, a bezártság a nemzeti kulturális

---

¹ A szöveg szerb és angol változata a temesvári Csiky Gergely Állami Magyar Színháznak a Temesvári Eurorégiós Színházi Találkozóra készült *Határutak* című kiadványában jelent meg 2014 májusában.

identitás közegét illetően. Az, ami biztosan közös bennünk: a pénzhiány és a növekvő bürokrácia. Úgy tűnik, hogy a kontroll mellett a színházra fordított pénzeket folyamatosan csökkentik. Így szerintem mindannyian a saját harcunkat vívjuk: mindenki a saját pénzéért, a saját színházáért, a premierjeiért, és mindenki a saját fesztiváljáért. Valóban szükséges az, amit az utóbbi két évben a régióban folytatott utazásaim során hallottam, megtapasztaltam: az összefogás, mert így hozzájuthatunk bizonyos anyagi forrásokhoz, amelyek a megmaradásunkat és a normális munkát biztosítják. Viszont nekem úgy tűnik, hogy nem a tartalmak és a témák lettek a fontosak, nem ezek kapcsolnak össze bennünket, hanem újabb felszíneségek születnek.

M. A.: Milyen a régió színházainak együttműködése? Születnek-e közös produkciók?

B. I.: A Szerb Nemzeti Színház az elmúlt években nagy hangsúlyt fektetett a koprodukcókra, a régió jelentősebb színházaival történő együttműködésre. Megvalósítottunk néhány közös projektet, amelyekbe bekapcsoltuk Horvátországot, Macedóniát és Szlovéniát is. Ezek közül kettőt a horvátországi Brionin tartottunk. Később a *Sirály* című előadásunkkal bejártuk a régió minden rangos színházi fesztiválját (a temesvári volt az első, ahonnan a *Sirály* elindult), sőt még New Yorkban és Szentpéterváron is szerepelni fogunk vele. Együttműködést tervezünk a temesvári Csiky Gergely Állami Magyar Színházzal és az Újvidéki Színházzal is, amely valójában a szomszédunk, és eddig még nem volt komoly együttműködésünk. Ősztől lesz egy koprodukciónk a Cetinjei Királyi Színházzal is. Tehát dolgozunk...

M. A.: Véleményezné-e a vajdasági szerb és magyar színházak együttműködési törekvéseit?

B. I.: A vajdasági kulturális együttműködés magasabb szintre való emelése elengedhetetlen. Úgy látom, hogy túl kevés a vendégelőadás, közös alkotások pedig szinte nincsenek. Itt elsősorban a magyar és a szerb alkotók együttműködésére gondolok. Amikor elindult a karrierem, teljesen természetes volt, hogy Szabadkán azokkal az akadémiai kollégáimmal dolgoztam, akik magyar osztályba jártak. Most Döbrei Dénes kollégámmal és barátommal játszom. Mindig is tiszteltem és csodáltam azt az energiát és áldozatkészséget, amit a magyar színészek körében tapasztaltam. Együtt dolgoztam a már akkor sem mindennapi és elképesztően tehetséges Urbán Andrással is. Ezeket a kapcsolatokat nemcsak nekünk kell ápolnunk, hanem az államnak is.

M. A.: Szükség van-e fejlesztésekre a regionális, illetve a nemzetközi színházi kapcsolatokat illetően?

Ida Siljanović: Természetesen a regionális, a határon átívelő és a nemzetközi együttműködések egyaránt fejleszteni kellene. Egy előadás sem érhet el teljes sikert, ha nem hagyja el a színházat, a várost, az országot, ahol született. Nemcsak a vendégjátékokról és a fesztiválokön való szereplésekről beszélek, hanem azokról az együttműködésekről is, amelyek bármilyen módon összekapcsolnak két vagy több kulturális intézményt, szervezetet – akár koprodukciókról, akár más módon, szélesebb körű együttműködésről legyen szó. Az újvidéki Szerb Nemzeti Színház a Kvartett nevű színházi egyesület alapító tagja. Rajtunk kívül az egyesület tagjai még a Riktus Színház és a Quartier Libre (Franciaország), a Gárdonyi Géza Színház (Magyarország) és a Nyugatceh Színház (Csehország). Együttműködésünk alapja az a bizonyított elképzelés, miszerint a különböző kultúrákban alkotó, különböző modellek alapján dolgozó színházi társulatok számos szinten kitűnő együttműködést tudnak megvalósítani. Ezek az intézmények együttes erővel közös színházi fesztivált és más rendezvényeket (olvasóestek, képzőművészeti kiállítások, edukatív programok, nemzeti napok) is tudnak szervezni. Mindez az Európa Vízió nevű projekt keretein belül jöhetett létre, és bemutattuk mind a négy országban, azaz mind a négy városban. A projekt elnyerte az Európai Unió Kultúra 2007–2013 nevű programjának támogatását is. Nagyon sokat tudnék még beszélni erről az egészről, de a lényeg, hogy az egyesület tagjai először két évig dolgoztak azon, hogy kiváló együttműködést alakítsanak ki, de a munka révén kiváló baráti kapcsolatok is alakultak, és eközben megszületett a projekt ötlete. Csak ezután következhetett a költségvetési eszközök igénybevétele. Megértettük, hogy a témák és a célok, amelyeket a programban megfogalmaztunk, nagyban függenek az alapítványtól, amely bizonyos mértékben meghatározza a munkánkat. Mi azonban ettől függetlenül is sokat tanulhatunk egymástól. Amíg ezt nem éreztük, nem is tudtunk koncepciót kialakítani. Azt gondolom, hogy az Európai Bizottság is érzékelte a két évig tartó együttműködésünk eredményeit. A Szerb Nemzeti Színház kész folytatni a Kvartett Egyesület projektet, és annak fejlesztését is. Azonban itt vannak még a régió országaival történő együttműködések, koprodukciók is.

M. A.: A kormány finanszírozza-e az együttműködések?

I. S.: A nemzetközi együttműködés egyike azoknak a céloknak, amelyeket minden kulturális intézmény el szeretne érni, de ezek nem jöhetnek létre a hatalom támogatása nélkül. Ez nem csak a mi politikai közegünkre érvényes. Az instabil politikai színtéren, a gyakori változások következtében, sok energiát és időt veszítünk, hogy megőrizzessük nemzetközi kapcsolatainkat. Éppen elindítjuk egy adott ötlet megvalósítását, és már új választások következnek, utána várjuk a kormányalakítást, majd a költ-

ségvetés átütemezését. Így mindent előlről kell kezdeni, újból és újból. Ismét leveleket írunk a minisztériumba, kérvényeket a költségvetésünk elfogadtatására, fellebbezéseket, majd újbóli várakozások következnek. És így megy ez körbe-körbe... Nem beszélve a gazdasági válságról. A Szerb Nemzeti Színház alapítója a Vajdaság Autonóm Tartomány Kormánya, amely maximálisan támogatja a regionális és nemzetközi együttműködéseinket, annak ellenére, hogy a pénz egyre kevesebb. Mégis, az ilyen koprodukciókra egyre több igény van. Szerencsére ezt felismerte a hatalom is, és tartományi, illetve köztársasági szinten is szakértői csoportokat és irodákat alakítottak, hogy segítsék a szervezeteket és az intézményeket az uniós eszközökre való pályázás terén. Mindenképpen támogatom ezt a törekvést. Főleg, hogy nálunk nincs nagy hagyománya az ilyen pályázási lehetőségeknek, még nincs egy évtizede annak, hogy Szerbia egyáltalán hozzá tud jutni az uniós pénzekhez. Azonban ez semmiképpen sem elegendő. Példaként említhető, hogy Horvátországban a Kulturális Minisztérium rendelkezik olyan programmal, amely a regionális kapcsolatokat hivatott erősíteni. A Visegrádi Négyek is erősítik a négy ország kapcsolatait, lehetővé téve a közös nemzetközi érdekérvényesítést és az új piacok megnyitását is. A Duna városai, beleértve Újvidéket is, a Duna Stratégia részét képezik, amelynek céljai között szerepel a kulturális kapcsolatteremtés is, de ez nem érinti a pénzelést. Szerbiának ösztönöznie kell a magánszférát is, hogy támogassa a kultúrát, mégpedig úgy, hogy bizonyos kedvezményeket nyújt ezeknek a támogatóknak.